

Geréb Zsolt

Kolozsvár

A Kolosséi levél 1,1–11 magyarázata

Levél-felirat, címzés, üdvözlés (1–2. vers)

1. Pál, Isten akaratából Krisztus Jézus apostola, és Timóteus testvér, 2. a Kolossében élő szenteknek és hívő testvéreknek a Krisztusban, kegyelem néktek és békeesség Istentől, a mi Atyánktól.

Elemzés

A Kolosséi levél az Efézusi és Filemon levéllel együtt a fogsági-levelek közé tartozik. A levélírók a hagyományos hellenista levélformát¹ veszik igénybe, mely felirattal kezdődik. A levélfelirat (*praescriptum*) mindig feltünteti a levél szerzőjét, illetve a címzeteket. Ezután következik az üdvözlés, a köszöntés. Mivel az apostoli leveleket istentiszteleteken olvasták fel (4,16), ezért az olvasók megnevezése mellett Isten eljöveteleinek, megjelenésének ígérete áll, amely által a köszöntés áldáskívánássá változik.²

Magyarázat

1. vers.

A levél szerzője Pál apostol, illetve Timóteus.³ Pál személye és munkássága ismert volt az Égei-tenger térségében élő keresztyén gyülekezetek előtt. Annak ellenére, hogy a levél olvasói nem találkoztak az apostollal, nevének nagy tisztessége, illetve tekintélye volt előttük, hiszen a gyülekezet alapítója, Epafrás sokat beszélt evangéliumhirdetői és egyházépítő tevékenységéről (1,6–7; 4,13; Filem 23).

Pál neve mellett az **ἀπόστολος** – *apostol* jelző áll, mely küldetésére, megbízatására utal. Az egykori Saulus elhívását, apostoli tisztségét a feltámadott Jézus Krisztustól nyerte, aki megjelent neki a damaszkuszi úton és kijelentette evangéliumát (1Kor 15,5–9; Gal 1,15). Az **ἀπόστολος** *küldöttet* jelent és mindazokra a tanúkra vonatkozik, akiknek Krisztus megjelent húsvét után. Az újszövetségi gyülekezetek tehát nemcsak a tizenkettőt nevezték így, hanem a karizmatikus misszionáriusokat is, akik a Szentlélektől kapták küldetésüket, bizonyoságtévő feladatukat (1Kor 9,5; Róm 16,7; 2Kor 11,5; 12,11).⁴ Pál neve mellett az apostol szónak hivatalos csengése van, azt jelzi, hogy az ő küldetése *Isten akaratából* van. Érdekes módon a levél nem említi más apostolok tevékenységét. Az olvasók elfogadták Pál tekintélyét, nem vonták kétségbe isteni megbízatását, ellentétben a galáciabeliekkel vagy a korintusbeliekkel, akik sokszor támadták személyét. A levélíró ezért következetesen mellőzi a továbbiakban az apostol szó használatát.

¹ Epistography címszó. In: Aune, D. E.: *The Westminster Dictionary of New Testament and Early Christian Literature and Rhetoric*. Westminster John Knox Press. Louisville, London 2003, 162.

² Schweizer, Ed.: *Der Brief an die Kolosser*. EKK, Neujirchener Verlag, Neukirchen 1976, 31.

³ Ld. a 3. vers magyarázatát.

⁴ Bultmann, R.: *Újszövetségi Teológia*. Osiris Budapest 1998, 64.; Apostol címszó. In: Kozma Zsolt (szerk.): *Bibliai fogalmi szókönyv*. Erdélyi Ref. Egyházkerület, Kolozsvár 1992, 26.

A levél másik szerzője *Timóteus*, aki szintén jól ismert a pogány gyülekezetek körében. Ezt igazolja az a körülmény is, hogy neve több páli levélkezdésben feltűnik (2Kor; Fil; 1–2Thessz). Az írásmagyarázók vitatkoznak afelett, hogy a levél tartalma mennyiben hozható kapcsolatba Timóteus személyével. Ed. Lohse szerint a fiatal munkatárs neve csak hangsúlyozta az episztoła mondanivalóját, érdemileg nem járult hozzá semmilyen formában a levél megfogalmazásához. Ezzel ellentétben J. Dunn angol írásmagyarázó azt állítja, hogy a levelet tulajdonképpen Timóteus írta meg Pál kérésére és az ő irányítása mellett, az apostol pedig kézjegyével látta el (4,18). Mi az utóbbi feltevést tartjuk helyesebbnek, mivel a levél az apostol életének utolsó szakaszában, valószínűleg a római fogságban vagy közvetlenül halála után keletkezett. Ez a magyarázata annak, hogy mind formai, mind teológiai szempontból nagyon közel áll Pál többi leveléhez. Figyelemre méltó, hogy Timóteus neve mellett az *ἀδελφός* – *testvér* jelző áll. Ez a szó elsősorban a gyülekezettel, az olvasókkal való lelki közösséget fejezi ki. Az apostol munkatársai közül ő volt a leghűségesebb missziói útjai során. Pál több alkalommal megbízta őt, hogy erősítse, vigasztalja a görög ajkú keresztyéneket (1Thessz, Kor, Fil). Közvetítő szolgálata ismert volt az 1. századi gyülekezetek előtt (ApCsel 17,14–15; 19,22; 1Kor 4,17; 16,10; Fil 2,19; 1Thessz 3,2,6). Minderről a Kolossében élő tanítványok is tudomást szereztek,⁵ személyesen azonban nem ismerték, mert nem tett látogatást a kis-ázsiai városban. H. Ridderbos ezzel szemben azt feltételezi ApCsel 19,10.22 alapján, hogy Timóteus eljutott Kolosséba, éspedig azon két év alatt, amikor Pál társaságában Efézusban tartózkodott. Ezt viszont nem támasztható alá más igehellyel.⁶

2. vers.

A levélfelirat a címzettek megnevezésével folytatódik: *a Kolossében élő szenteknek és hívő testvéreknek a Krisztusban*.

Pál és Timóteus a Kis-ázsiaiában fekvő Kolossé városában élő keresztyéneknek írja a levelet. Ez a címzés a legjobban a Filippi levél kezdő soraihoz hasonlít: *a Krisztusban élő szenteknek* (Fil 1,1). Érdekes módon mindkettő nélkülözi az *ἐκκλησία* (*gyülekezet*) kifejezést (1–2Thessz). Mi a magyarázata ennek? Az 1. századi keresztyének gyakran használták a *ἅγιος* – *szent* fogalmat Jézus Krisztus követőinek megnevezésére. Ebben az esetben a szó nem jelzőként, hanem főnévként szerepelt, mivel nem erkölcsi minősítésszerű szolgált, hanem egy személy, illetve közösség vallási azonosságának, identitásának jelölésére. Az ószövetségi értelemben használt szó jelen esetben azt jelentette, hogy az illető személyt Jézus Krisztus elhívta és elkülönítette őt a maga számára a profán világtól. Ily módon a szentek Krisztus hatalmi köréhez tartoztak és egy adott földrajzi helyen hitbeli, vallási közösséget alkottak. Ezeket akár a *gyülekezet*, akár a *szent* szóval illeti az apostol, mindig Isten szent népét érti rajta, melyet az idők végezetén választ ki, amely az ő tulajdonát képezi, és amely az Úr nevét hívja segítségül.⁷ Figyelemre méltó, hogy mind az ószövetségi, mind a holt-tengeri gyülekezet Isten szent népének tekintette magát (2Móz 19,6; 1QMX, 10). Egy pogány környezetben élő keresztyén közösség a végső idők gyülekezetének tekintette magát, akik a Jézus Krisztus nevére keresztkeltek meg, és akik elfogadták az Ő uralmát (1Kor 6,11), akiknek Isten kijelentette azt a titkot, mely ősidők óta el volt rejtve a világ előtt (1,26). Ezért azt mondhatjuk,

⁵ Schweizer, Ed.: *i. m.* 22–23.

⁶ Ridderbos, H.: *Aan de Kolossenzen. Commentaar op het Nieuwe Testament*. Kok, Kampen 1960, 116.

⁷ Lohse, Ed.: *Die Briefe an die Kolosser und an Philemon*. KEK, Göttingen 1977, 35.

hogy a Kolossében élő tanítványok Isten ἐκκλησία-ját alkották, más szóval *Krisztus testét* képezték, akinek a fősege, uralma kiterjedt az egész kozmoszra, a teremtett világmindenségre (Kol 1,18.24).

A gyülekezet másik meghatározója az a városnév, ahol Krisztus népe él: ἐν Κολοσσαῖς – *Kolossében*.⁸ A város Frigia tartományában feküdt a Lükosz folyó felső folyása völgyében az Efézus – Szárdisz – Eufrátesz irányát követő, fontos kereskedelmi út mentén, Laodicea (17 km) és Hierápolis (20 km) szomszédságában. Az Égei-tengertől mintegy 200 km távolságra fekvő város Hérodotosz történetíró feljegyzése szerint már Xerxész perzsa király idején állott, aki seregeivel átvonult rajta, úgy, ahogy később az ifjabb Círusz király is a maga katonáival. Xenophon úgy ír Kolosséről, mint egy gazdag metropoliszról, amely gazdagságát a lendületesen fejlődő textiliparának köszönhette. Jelentőségét azonban elveszítette a római korban, vezető szerepét átvette Laodicea, mely Strabo görög geográfus leírása szerint a Kr. u. az 1. században élte virágkorát.⁹ A pogányok lakta település területén jelentős zsidó közösség élt, tagjainak száma egyes becslések szerint 2–3 ezer főre tehető.¹⁰ Ezek a telepések III. Antiokhosz szír helytartó kormányzása alatt költöztek Frigia tartományába a Kr. e. a 2. században.¹¹

Kolossé városát nagy erejű földrengés rázta meg Néro császár uralkodása idején, Kr. u. 60–61-ben. A természeti csapás mindhárom Lükosz menti várost elpusztította, de míg Laodicea és Hierapolisz önerőből újjáépült, Kolossé számára végzetes volt az esemény. Ezért nagyon kevés archeológiai lelet áll a kutatók rendelkezésére, melynek alapján rekonstruálni lehetne a város leírását.

A város neve mellett egy másik jelző is áll: πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν Χριστῷ – *hívő testvéreknek a Krisztusban*. A πιστός szó gyakran fordul elő a levélben (1,7; 4,7.9.), és általában a többi levélhez hasonlóan (1Kor 4,2.17; 7,25) az apostol munkatársainak hűségét, állhatatosságát, megbízhatóságát fejezi ki, a jelen esetben azonban nem *hűséges*, hanem *hívő*, azaz keresztyén a jelentése (Ef 1,1).¹² A kolossébeliek hívő szívvel fogadták a Jézus Krisztusról szóló üzenetet és engedelmesen követték a felemelt Úr parancsolatát, akaratát. Az ἀδελφοῖς ἐν Χριστῷ – *hívő testvérek a Krisztusban*¹³ kifejezés arra a testvéri közösségre utal, mely nem a vérszerinti rokonságot jelenti, hanem a Krisztusban létrejött atyafiságot, lelki-hitbeli közösséget, más szóval mindazokét, akik Isten akaratát cselekszik (Mk 3,31–35). A keresztyén szóhasználatban az ἐν Χριστῷ (*Krisztusban*) formula ugyanazt fejezi ki, mint később a keresztyén jelző, tehát Krisztus-követőt jelent (1Kor 1,2 Fil 1,1; Ef 1,1; 1Thessz 1,1). A *hívő testvérek* kifejezés által az apostol azt szeretné tudatosítani, hogy az olvasók nincsenek egyedül, magukra hagyva,

⁸ A város neve egyes kéziratokban Κολασσ– áll: ϕ⁴⁶ A I K P Ψ 075. 6. 33. 81. 104. 326. stb.

⁹ Strabo XII. 8,16.

¹⁰ Dunn, J. D. G.: *The Epistles to the Colossians and to Philemon*. The New International Greek Testament Commentary. W. Eerdmans Publishing Company. Grand Rapids, Michigan 1996, 22.

¹¹ Flavius Josephus: Ant XII, 147–153.

¹² Érdekes módon ezt a jelentést főleg a német és a magyar bibliafordítások és kommentárok követik: revidált Károli, új ökumenikus, Szent Jeromos Bibliatársulat által gondozott Neovulgata alapján készült fordítás (Budapest 1997). Gál Ferenc és Kosztolányi István: *Újszövetségi Szentírás*. Szent István, Budapest 1985. Ezt az értelmezést fogadja el a holland H. Ridderbos is. Ezzel szemben a francia, angol fordítások, magyarázatok a Vulgata értelmezését követik és a πιστός szót *fideliūbus, fideles, faithfull*, azaz *hűséges* értelemben ültetik át.

¹³ Egyes kéziratok (A D* F G 33. 104. 629 *pc* lat syr) kiegészítik az ἐν Χριστῷ formulát a ἰησοῦ személynévvel.

elszigetelten, hanem az apostollal és Timóteussal együtt Jézus Krisztus egyházához tartoznak. A levélfordulat tehát a közösségteremtés szép kifejezése. A levél írói tehát úgy fordulnak a kis-ázsiai tanítványokhoz, mint ugyanazon család tagjaihoz, mint testvér a testvérhez.

Az üdvözlés, mellyel az olvasókat köszöntik, megegyezik a hellenista, illetve a zsidó levélkezdő formával: *kegyelem néktek és békeség*. Ezzel a rövid üdvözléssel találkozunk az első Thesszalonikai levélben is. Pál apostol átveszi az antik levél egyes elemeit, azonban evangéliumi tartalommal tölti meg azokat. A kegyelem Isten ajándéka, melyet Jézus Krisztus váltságáhalála és feltámadása által ígér a gyülekezetnek. Tehát nem egy nagylelkű emberi gesztus, amely által megbocsátjuk az egymás ellen elkövetett igazságtalan tetteket, hanem egy olyan isteni végzés, mely Isten üdvözítő tervének az eredménye.¹⁴ Ebből az isteni kegyelemből következik a békeség adománya, mely átfogó értelemben jelöli az üdvösség állapotát, azaz a fegyverek nyugvását, az egészséget, a növekedést, a jólétet. Ez a két ajándék nemcsak ígéretet jelent, hanem egyben Isten áldását is, mely a beteljesedés bizonyosságát is magába foglalja. Erre utal az *Istentől, a mi Atyánktól* ünnepélyes, liturgikus fordulat.

Hálaadás (3–8. vers)

3. *Hálát adunk Istennek, a mi Urunk Jézus Krisztus Atyjának mindig, amikor értetek imádkozunk*, 4. *mivel hallottunk a Jézus Krisztusba vetett hitetekről és arról a szeretetről, amelyet minden szent iránt tápláltok*, 5. *valamint azért a reménységért, amely készen áll számotokra a menynekben, amelyről előbb már hallottatok az igazság beszédéből, az evangéliumból*, 6. *amely eljutott hozzátok is, amiképpen az egész világra és amely gyümölcsöt terem és növekedik, attól a naptól kezdve, amikor meghallottatok és megismertétek Isten kegyelmét az igazságban*. 7. *Így tanultatok Epafrástól, szeretett szolgatársunktól, aki Krisztus bűséges szolgája mi érteünk*, 8. *ő számolt be nekünk a ti Lélekből fakadó szeretetetekről*.

Elemzés

Az üdvözlés után a *hálaadás* következik. Hasonló formai szerkezettel találkozunk az apostol többi levelében is, kivéve a Galata és a második Korinthusi episztolát. Az antik levelekben mindig a *proskunema* formula következik a köszöntés után.¹⁵ A hellenista zsidó levélírók követték ezt az irodalmi mintát (2Makk 1,1–9; 1,10–2,18). A Makkabeusok második könyve (1,10–11) egy olyan episztolát idéz, amelyet a jeruzsálemi zsidók írtak az egyiptomi hittestvéreiknek. Az üdvözlés után a levél írói hálát adnak Istennek szabadításáért: „Mivel Isten nagy veszélyből szabadított meg, nagy hálát adunk neki.”¹⁶ Ez a levélforma áll a legközelebb az apostoli levelekben olvasható hálaadásokhoz. A köszönetnyilvánítás azonban nemcsak formai vagy díszítő szerepet tölt be. A hellenista elemek segítségével Pál azt a bensőséges kapcsolatot érzékelteti, amely a levélíró és az olvasó között fennállott. A hálaadás különösen a Filemonhoz címzett és a Thesszalonikaiakhoz írt első levélben terjedelmes. A Kolossé levél esetében is ugyanaz a szerepe, hogy felkeltse és erősítse a baráti kapcsolatot az apostol és a kis-ázsiai olvasók között.

¹⁴ Ld. Geréb Zsolt: *A Thesszalonikabeliekhez írott levelek magyarázata*. Ref. Egyház Misztótfalusi Kis Miklós Sajtóközpontja, Kolozsvár 2004, 24–25.

¹⁵ Aune, D. E.: *New Testament Early Christian Literature*. Louisville, London 2003, 269.

¹⁶ *Deuterokanonikus bibliai könyvek a Septuaginta alapján*. Kálvin Kiadó, Budapest 1998.

A hálaadás egyetlen hosszú körmondat, melyben a fő ige kijelentő módban áll, majd kilenc melléknévi igenév következik, melyek láncszerűen kapcsolódnak egymáshoz vonatkozó névmások, valamint az „amint” szó által. Tartalmilag laza gondolatátvitésről van szó, ezért az egyik állítástól a másikig könnyen továbbléphetünk, anélkül, hogy az egész mondat szerkezetét áttekintsük.¹⁷

Magyarázat

3. vers.

Hálaadó imádságában az apostol Istenhez fordul és megköszöni mindazokat a lelki ajándékokat, melyeket a kolossébeli keresztyéneknek adott a gyülekezet alapításától kezdve a levélírás pillanatáig. A többes szám első személy használata (*hálát adunk* – Εὐχαριστοῦμεν) nem szokatlan Pál leveleiben. Különösen a Thesszalonikai levelekben gyakori az előfordulása (1Thessz 1,2; 2,13; 3,9; 2Thessz 1,3; 2,13). Vajon csak formai eszközről lenne szó, vagy pedig tartalmi jelentésről? A kutatók véleménye megoszlik ebben a kérdésben. Ed. Lohse¹⁸ szerint az előbbi eset áll fenn, hiszen a levél egyedüli szerzője az apostol. Ezzel szemben J. M. Dunn azt állítja, hogy a Thesszalonikai levelekkel ellentétben a Kolossé levelet Pál együtt írta Timóteussal, ezért a többes szám első személy alkalmazása indokolt. Mi az utóbbi álláspontot tartjuk helyesnek, mivel véleményünk szerint a nyelvtani forma valóban Pál és munkatársa személyére utal.¹⁹

Figyelemre méltó, hogy Istenről úgy beszél, mint a mi Urunk Jézus Krisztus Atyjáról. E kissé ünnepélyes, liturgikus fordulat azt fejezi ki, hogy Isten Jézus Krisztus által közeledett a gyülekezethez, ugyanakkor azt is hirdeti, hogy Jézus személye által magával Istennel találkozunk.²⁰ Az Atya megszólításnak azonban van még egy jelentése, mégpedig az, hogy Isten nemcsak a zsidó nép Atyja (5Móz 32,6; Jer 3,4–9; Ézs 63,16 Mal 1,6; 2,10), hanem a pogányoké is, akiket Jézus Krisztus által elválasztott és fiaivá fogadott. A zsidók és a görögök ezért egyformán fordulhatnak hozzá, mint teremtő és gondviselő Atyához, aki feltámasztotta Jézust Krisztus a halálból (Gal 1,1). A Kolossé levél különös hangsúlyt fektet arra, hogy minden teremtmény az Atya Istentől nyeri az életet, ugyanakkor Jézus is tőle kapta messiási és úri méltóságát, hatalmát.

A hálaadás szerves része volt mind az ószövetségi, mind az újszövetségi imá-életnek. Sem a közösségi, sem az egyéni imádságok nem nélkülözték a köszönet kifejezését. Pál leveleiben ugyanez a helyzet. A gyülekezetekért mondott közbenjáró könyörgését mindig megelőzte a hálaadás, melyben elsősorban Isten jóságát magasztalta, és megköszönte mindazt, amit a gyülekezetért cselekedett Jézus Krisztus által (3,17; Róm 1,8). A *mindig* határozószó azt jelzi, hogy az apostol, ill. Timóteus nem alkalomszerűen, hanem rendszeresen imádkozott és minden nap megemlékezett a kis-ázsiai keresztyénekről, amikor Isten elé vitte a gyülekezet sorsát.

4. vers.

Ebben a versben a levélíró megnevezi a hálaadás alapját: a gyülekezet Krisztusban való *híte és a szentek (keresztyének) iránti szeretete*. Ehhez kapcsolódik a reménység, melyről a következő versben (mellékmondatban) olvassunk. Az apostol Epafrás beszámoló-

¹⁷ Bujard, W.: *Stilanalytische Untersuchungen zum Kolosserbrief, als Beitrag zur Methodik von Sprachvergleichen*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 1973, 79.

¹⁸ Lohse, Ed.: *i. m.* 43., Dunn, J. M.: *i. m.* 55.

¹⁹ *I. d. az 1. vers magyarázatát.*

²⁰ Schweizer, Ed.: *i. m.* 34.

jából értesült a kolossébeliek hitbéli állapotáról. Testi, fizikai elszigeteltsége ellenére Pál nem volt elzárva a gyülekezetektől. Munkatársai által tudomást szerzett a Római Birodalom különböző tartományában létrejött keresztyén közösségekről, helyi egyházakról. A kapcsolattartást megkönnyítette az a körülmény, hogy az egyes városokat postai útvonal kötötte össze egymással. Pál örömmel veszi tudomásul a gyülekezetek hitben való növekedését, leveleiben azt kívánja, hogy tovább erősödjenek a szeretetben.

A *hit, szeretet és reménység hármásával* a többi levélben is találkozunk (1Kor 13,13; 1Thessz 1,3; 5,8; Gal 5,5–5; Róm 5,1–5). „A hellenista irodalomtól eltérően Pál leveleiben e hármás nem olyan erkölcsi erényeket jelöl, amelyeknek gyakorlása kívánatos, hanem a keresztyéni élet különböző megnyilvánulásait, aspektusait, melyek az igehirdetésből következnek és a gyülekezet építését szolgálják.”²¹ A hármás első két tagja pedig a Filemon és a Galata levélben is egymás mellett áll (Filem 5: *Mert hallom a te szeretetedet és ama hitedet, amely van benned az Úr Jézushoz*; Galata 5,6: *Mert Krisztus Jézusban sem a körülmetélkedés nem ér semmit, sem a körülmetéletlenség, hanem a szeretet által munkálkodó hit*). A Jézus Krisztus személyére néző hit az evangéliumokban elsősorban bizalmat jelent, szabadító hatalmára támaszkodó bizakodást.

Pál leveleiben a hit elsősorban az Isten erejébe vetett reménységet fejezi ki, mely Ábrahám életében tükröződik a legjobban, aki „teljesen elhitte, hogy amit ígért, meg is cselekedheti” (Róm 4,21). Jelen esetben a hit azt a nyitottságot, készséget jelenti, amellyel a kis-ázsiai hallgatók befogadták a Jézus Krisztusról szóló örömmüzenetet, és azt az engedelmisséget, amellyel elkötelezték magukat a feltámadt Úr szolgálatára. A Kolossében lakó tanítványok hite ismertté vált a Lükos folyó völgyében, de ugyanúgy a többi szomszédos gyülekezet előtt is, hiszen a hitet nem lehet véka alá rejteni, kisu-gárgzó ereje kiterjed az egész környékre, de egyben rávilágít arra a központra, aki minden cselekedetnek a forrása, Jézus Krisztusra.²²

A hit kisu-gárgzása elsősorban a *szeretet*ben nyilvánul meg. Az antik görög szerzők ritkán használták az *ἀγάπη* kifejezést a szeretet érzésének, tettének kifejezésére. A Septuaginta fordítása főleg a házastársi szeretet vonatkozásában veszi ezt igénybe (Jer 2,2). Az apostol leveleiben főleg az emberek iránti szeretetet jelöli (Róm 12,9; 13,10; 1Kor 13,1–14; 2Kor 2,4; Gal 5,6; Kol 1,8; 2,2; 3,14), de kifejezheti Jézus Krisztus önfeláldozó szeretetét is (Róm 5,6–8; 8,31–35; 2Kor 5,14–15; Kol 1,13–14). Jelen esetben a szó arra a szeretetre utal, amellyel a gyülekezet tagjai a keresztyén testvéreik, a *szentek* felé fordultak. Feltételezhető, hogy arra a kölcsönös szeretetszolgálatra, segítségnyújtásra utal, amely az egyes kis-ázsiai gyülekezetek között létezett. Erre lehet következtetni a *jeruzsálemi szentek* számára szervezett gyűjtésből, adakozásból, amelyről a Római, ill. a Korintusi levelekben olvasunk (Róm 15,16; 1Kor 16,1–2).²³

5. vers.

A hit és a szeretet mellé a *reménység* társul. Mivel a reménység szó kissé lazán kapcsolódik a előző két taghoz (*διὰ τὴν ἐλπίδα*), ezért önálló, hangsúlyos szerepe van.²⁴ Ebben a hármásban a reménységnek motiváló, az olvasók szívére ható, buzdító

²¹ Glaube címszó. In: *Theologisches Begriffslexikon zum NT*. I. Hsg. Coenen, L., Michel, O. Theologischer Verlag R. Brockhaus Wuppertal 1972, 571.

²² Schweizer, Ed.: *i. m.* 35.

²³ J. D. Dunn: *i. m.* 58.; Ernst, J.: *Die Briefe an die Philipper, an Philemon, an die Kolosser, an die Epheser*. RNT 7/1. Regensburg: Pustet 1974, 156.

²⁴ Lohse, Ed.: *i. m.* 47.

szerepe van.²⁵ Az apostol többi leveleiben a reménység úgy áll előttünk, mint a hit következménye (Róm 5,1–5), jelen esetben azonban a reménység az, ami felkelti a hitet és a szeretetet a tanítványokban. „A reménység jelen esetben nem azt a reménységet jelzi, amelyet a hívek éreznek, hanem azt az üdvajándékot, amelynek elnyerésében reménykedhetnek, és amely el van készítve számukra a mennyben.”²⁶ Már a zsidó apokaliptikus irodalom is ismerte azt a gondolatot, mely szerint a jövő időben elnyerendő jutalom már most elő van készítve Istennél (4Ezsd 7,14; Bar 14,12; 24,1). A 2Kor 5,1 versében Pál apostol arról az örök hajlékról beszél, amely készen áll a mennyben. A kolossébeliek reménysége nem az üdvígéreték jövőidejű beteljesedésére néz, hanem arra a mennyei térségre, birodalomra, amelyik odafenn van az Atyánál. A későbbiekben a levélíró szintén arra buzdítja az olvasókat, hogy: *azokat keressétek, amik odafent vannak, ahol Krisztus van, aki az Istennek jobbján ül* (3,1). A Kolossé levél tehát egy új dimenzióban beszél a gyülekezet reménységéről. Eszkatológiai tanítását nem az idői távlat, hanem a térbeli gondolkodás határozza meg. Ez a gondolkodás fokozatosan meghonosodik az Újszövetség későbbi irataiban (ld. Zsidókhöz írott levél, János evangéliuma). Megfigyelhető továbbá az is, hogy Pál a leveleivel ellentétben a fenti hármásban nem a szeretet képezi a legnagyobb lelki ajándékot (1Kor 13,13), hanem a reménység, mely az evangélium tartalmi üzenetét fejezi ki.²⁷

Erről az örömmüzenetről a gyülekezet már hallott Epafrás igehirdetéséből (1,7). A levélíró az *igazság beszédének*, *λογος της αληθείας*-nak nevezi a reménységről szóló híradást. A kifejezés ószövetségi eredetű. A zoltáríró Isten emberekhez szóló beszédét nevezi így (Zsolt 119, 43: *Ne vedd ki számból teljesen az igazság beszédét, mert a te döntésedre várok*). Pál apostol az igazság evangéliumát védelmezi a Galata levélben azok ellen, akik meg akarják hamisítani (Gal 2,5). A bibliai *igazság* fogalom nem azonos a görög, ill. a nyugati hagyomány meghatározásával, mely szerint az igazság egyenlő a tapasztalati úton, illetve a logikus gondolkodás által elért eredménnyel.²⁸ Az igazság szó az Ószövetségben elsősorban megbízhatóságot, hűséget, bizonyosságot, állandóságot jelent. Azt az embert nevezik igazságosnak, akire lehet számítani, aki eleget tesz az irányában táplált várákoszónak (2Móz 18,21; Neh 7,2). Ebben az értelemben használja Jeremiás próféta is, aki igazságosnak tekinti azt a személyt, aki bizonyosan végbeviszi a rábízott feladatot (Jer 2,21), és akitől el lehet várni, hogy eredményes munkát fog végezni (Jer 14,13). A holt-tengeri közösség tagjai az *igazság fiainak* nevezték magukat, így akarták szemléltetni azt, hogy különböznek a világ fiaitól. Dániel könyve azt bizonyítja, hogy az igazság beszéde tartalmi meghatározást jelent. A próféta *az igazság könyvének* nevezi az apokaliptikus jellegű írást (Dán 10,21). Ilyen értelemben azonosítja a következő vers (6.) az igazság tartalmát az Isten kegyelmével. Összefoglalva az előbbieket elmondhatjuk, hogy *az igazság beszéde* Jézus Krisztus feltámadásának hirdetését jelenti, s ez Isten kegyelmének a megnyilvánulása.²⁹

²⁵ Ridderbos, H.: *i. m.* 119.

²⁶ Conzelmann, H.: *Der Brief an die Kolosser*. NTD. 8. Göttingen 1985, 180.

²⁷ Lohse, Ed.: *i. m.* 48.

²⁸ Schweizer, Ed.: *i. m.* 36.

²⁹ Pokorny, Petr: *Der Brief des Paulus an die Kolosser*. Theologischer Handkommentar zum NT. 10/I. Evangelische Verlagsanstalt Berlin 1987, 35.

6. vers

Az evangélium hirdetése nem maradt eredmény nélkül. A Jézus Krisztusról szóló örömméretet befogadásra talált mind a kis-ázsiai városban, de egyszersmind az egész lakott Földön is. Az evangélium olyan erőnek bizonyult, mely által sok lelki gyümölcs termett, és növekedés ment végbe a gyülekezetekben. A gyümölcs a Biblia metaforikus nyelvén a szeretet és a jó cselekedetek megnyilvánulásait jelenti (Róm 7,4; Gal 5,22; Fil 1,11.22), a növekedés pedig a missziói igehirdetés eredményességét (Kol 2,19; 1Kor 3,6–7).³⁰

Az *egész világra* (ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ) kifejezés az evangéliumhirdetés ökumenikus távlataira utal. A levélíró itt a Római Birodalom területére gondol, közelebbről a Földközi-tenger térségében létrejött keresztyén közösségekre. A szóhasználat kissé mérésznek tűnik a mai olvasó szemében, hiszen mi realizisztikusan értékkeljük a statisztikai adatokat. Az ókori ember számára a kifejezés inkább szimbolikus értelemmel bírt. Bár a keresztyén evangélium valóban eljutott a Római Birodalom nagyobb központjaiba, ez a körülmény nem jelentette azt, hogy a keresztyén hit követői a lakosság többségét alkották volna. El kell fogadnunk azt a reális tény, hogy Jézus követőinek a száma csak egy kis hányadát képezte az ókori metropolisoknak. Helyesebb ezért azt mondanunk, hogy a kifejezésnek hitbeli, teológiai értelme van, és arra utal, hogy az evangélium világméretű elterjedése az utolsó időre néző prófétai ígéretek beteljesedését jelenti. A 67. Zsoltárban azt olvassuk, hogy a népek megismerték az Isten útját és minden nemzet dicsóítja az ő nevét. Pál apostol többi levele szintén ebben az értelemben használja a fogalompart (1Thessz 1,8; 1Kor 1,2; Róm 1,8; 15,16).³¹

Az ökumenikus távlatok felmutatása által a levélíró bátorítani kívánja az olvasókat, hiszen nem egyedül, önmagukra hagyatva, hanem a népek közösségében magasztalják az Urat. A dicsóítás egyedül Istent illeti meg, hiszen a növekedés és a gyümölcstermés nem a keresztyének buzgalmának az eredménye, hanem az evangéliumban rejlő erőnek. Jézus Krisztus nemcsak tárgya az őskeresztyén igehirdetésnek, hanem egyben cselekvő alanya is. Ezért írja Pál apostol az első Thesszalonikai levélben, hogy: *Mert a mi evangéliumunk nemcsak szóval jutott el hozzátok, hanem erővel, Szentlélekkel és teljes bizonyossággal is.* (1Thessz 1,5)

Az evangélium dinamikus ereje akkor kezdett hatni, amikor a gyülekezet *meghallotta és megismerte Isten kegyelmét az igazságban.* Pál újra és újra visszautal az egyházépítés, ill. gyülekezetalapítás első momentumára. *Isten kegyelmének a megismerése* – az újszövetségi szóhasználat szerint – a keresztyénné válás aktusát jelenti (1Tím 2,4; 2Tím 3,7; Tit 1,1; Zsid 10,26; 2Ján 1).³² Ez a momentum nem egy elszigetelt eseményt jelöl, hanem egy erőteljes folyamatot, mely a misszió kibontakozását jelenti Jeruzsálemtől kezdve a föld végső határáig. Az a tény, hogy a levélíró felidézi ezt a napot, azt bizonyítja, hogy a gyülekezet életében döntő jelentőséggel bírt ez az időszak. A kezdet mindig egy reményteljes lépés, hiszen a növekedés és beteljesedés ígérését rejti magában, amint azt a mustármag példázata szemlélteti (Mt 13,31–32). Ezt a témát a levélíró a 2. fejezetben részletesebben kifejti, ahol Krisztus testének misztikus növekedéséről ír (2,19).

³⁰ Luz, U.: *Der Brief an die Kolosser*. NTD 8/1. Göttingen 1998, 195.

³¹ Vö. Geréb Zsolt: A misszió kérdése az első Thesszalonikai levélben. In: *Sárospataki Füzetek*. 2000/2, 9–22. Geréb Zsolt: Missziói munka a népek körében (ApCsel 13–18). In: *Újszövetségi tanulmányok*. Partiumi Kiadó, Nagyvárad 2005, 253–265.

³² Schweizer, Ed.: *i. m.* 38.; Pokorny, Petr.: *i. m.* 35.

7. vers

A hálaadás záró versei szintén Epafrás tanítói szolgálatára utalnak: *Így tanultátok Epafrástól, szeretett szolgatársunktól, aki Krisztus hűséges szolgája érettetek.* Az apostol elismerő módon és meleg hangon emlékezteti az olvasókat Epafrás missziói tevékenységére. Az Epafrás névről annyit tudunk, hogy azonos az Epaphroditus személynév rövidített formájával. A névazonosság azonban nem jelenti azt, hogy itt a Filippi levélből ismert Epaphroditusra kellene gondolni (2,25; 4,18). A levél negyedik részében arról értesülünk, hogy Epafrás Kolosséból származik (*közülletek való*). A Filemon levél szerint fogolytársa volt az apostolnak (23.) A levél írása idején azonban már kiszabadult a fogságból. Az olvasók tőle tanulták az evangéliumot, hiszen ő volt a Lükosz-völgyi hellenista városok misszionáriusa és később felelős előljárója (Kolossé, Laodicea, Hierapolisz; vö. 4,12–13). Pál apostol különböző jelzővel fejezi ki szolgálatának fontosságát. Elsősorban *szeretett szolgatársnak*, ἀγαπητός σύνδουλος-nak nevezi. Az attribútum első tagja arra a bensőséges, bizalmas viszonyra utal, mely a két munkatársat összekapcsolta. Pál szerető szívvel fordult azokhoz a szolgatársaihoz, akik vele együtt végezték az evangélium hirdetését az egyes missziói központokban. Ezzel a jelzővel illeti levelünkben Tükhikos, Onézimus és Lukács személyét (4,7.9.14). A fogalompár második tagja: *szolgatárs*, a szolga, illetve rabszolga szóból ered, melyet az apostol gyakran vesz igénybe leveleiben saját személyének jelölésére (Jézus Krisztus szolgája: Róm 1,1; Fil 1,1; Gal 1,10). A szinoptikus hagyományban irodalmi értelemben használatos (Mt 18,23–25; 24,49). Az Ószövetség a pátriárkákat és a prófétákat nevezte Isten szolgáinak, például Mózeset és Dávidot, az Úr nekik jelentette ki rejtett titkait (Ám 3,7; 1QpHab 7,5; Jel 1,1; Kol 1,26–27; 4,3). A *szolgatárs* kifejezés már majdnem egy tiszttség jelölésére szolgál.³³ Ez azt jelenti, hogy Epafrás Pál megbízása alapján gondozta a gyülekezetet. Tevékenysége abban állott, hogy ismételten meglátogatta a kis-ázsiai tanítványokat, tapasztalatairól, a gyülekezet kibontakozó életéről pedig beszámolt az apostolnak. Elsődleges feladata természetesen az igehirdetés végzése volt. Ebben a szolgálatban *hűséges szolgának* bizonyult. Ezt a fejezi ki a πιστός διάκονος jelzős szerkezet. A hűséges melléknévvel a 2. versben is találkoztunk, ahol ez hívót jelent. Jelen esetben azonban nem cselekvő, hanem szenvedő értelme van, és azt fejezi ki, hogy a missziói tevékenységét Isten megbízhatóan tekintette.³⁴ A διάκονος főnév itt az igehirdetői megbízatásra vonatkozik és nem a szeretetszolgálat végzésére. Pál szóhasználata szerint (1,23.25) a kifejezés elsősorban arra utal, hogy Epafrás az evangélium szolgája, másodsorban arra, hogy az egyház munkása. Itt még nem beszélhetünk egy kialakult tisztségről. A pásztori levelekben azonban a diakónus kifejezés egy gyülekezeti funkciót jelöl a püspök mellett (1Tim 3,8.12; Tit 1,9; Fil 1,1).³⁵

E vers magyarázása felvet még egy kérdést, mely elsősorban szövegkritikai természetű, másodsorban tartalmi vonatkozású. A gond abból adódik, hogy a διάκονος főnév előtt egy nyelvtani szerkezetet találunk, mely a szolgálatvégzés körülményeire vonatkozik: ὑπὲρ ὑμῶν – *tiérettetek*. Ezt az olvasatot képviseli az ún. standard szöveg (Nestle–Aland 27. kiadás, 2000), és a következő kéziratokra támaszkodik: **Ν**², C, D¹, Ψ 075, 33, 1739, 1881 lat sy co. A másik olvasat: ὑπὲρ ἡμῶν – *miérettünk*, melyet a

³³ Pokorny, Petr: *i. m.* 36.

³⁴ Uo.

³⁵ Wilson, R. Mcl.: *A Critical and Exegetical Commentary on Colossian and Philemon*. ICC. London, New York 2005, 96.

p⁴⁶, **8***, A, B, D*, F, G, 326*, 1505 *al m stb.* manuscriptumok erősítenek meg. Mi a másodikat fogadjuk el eredetinek, mivel ez a *nebezébb olvasat*. Ezt a véleményt támasztja alá a tartalmi mondanivalója is. A második olvasat szerint Epafrás az evangélium hirdetési szolgálatát Pál helyett, az apostol megbízása alapján végezte.³⁶ Epafrás szolgálatának komolysága, tisztségének tekintélye ily módon a Pál apostoli autoritásából táplálkozik. Történetileg ezt úgy lehet elképzelni, hogy az apostol Efézusban hirdette az örömmüzenetet, munkatársai pedig a metropolisz körül fekvő városokban evangelizáltak.

8. vers

A hálaadás egy rövid megjegyzéssel zárul: az apostolnak Epafrás beszámolt az olvasók Lélekből fakadó szeretetéről. Annak ellenére, hogy Pál nem járt személyesen Kolossében, a gyülekezet élete, növekedése élénken foglalkoztatta, hiszen a felemeltett Krisztus rábízta az örömmüzenet hirdetését a pogány népek között. Munkatársai az ő megbízása alapján végezték a missziói tevékenységet, neki számoltak be tevékenységük eredményéről, valamint a gyülekezetekben a felvetődő hitbeli kérdésekről. Így történt ez a Lükosz menti városban is. Milyen örvendetes, hogy a gyülekezet hite a reménységgel és a szeretet cselekedeteivel párosult. A mai olvasó szemében feltűnik, hogy e bevezető szakaszban csak a pozitív jelenségekről szerzünk tudomást. Itt még nem olvasunk gondokról, feddésekről, útbaigazításokról. Vajon mi a magyarázata ennek a jelenségnek? Erre a kérdésre a következő feleletet adhatjuk: az a kedvező kép, mely a hálaadó imádságból élénk tárul, úgymond kötelezi az olvasókat arra, hogy a jövőben továbbra is hasonló buzgalommal gyakorolják a hitet és a szeretetet a számukra előre elkészített üdvösség reményében. Mindezekért az áldásokért Istennek tartoznak köszönettel. A levél írója azt akarja, hogy az olvasók bekapcsolódjanak ebbe a hálaadó imába, és együtt magasztalják az Egyház Urát az evangélium hirdetésének gyümölcséiért. A kolossébeliek életében egy új korszak kezdődött, hiszen azáltal, hogy Krisztusba olttattak hit által, elszakadtak a világi élettől, a test cselekedeteitől. E fordulat pozitív hatása abban látszott meg, hogy szeretettel tekintettek minden tanítványra, de egyben az apostolra is.³⁷

Közbenjáró imádság (9–11. vers)

9. *Ezért attól a naptól fogva, amelyen ezt hallottuk, szüntelen imádkozunk érettetek és kérjük, hogy teljete be az ő akaratanak ismeretével, teljes bölcsességgel és belátással a Lélek által, 10. hogy az Úrhoz méltóan járjatok, teljes tetszésére, gyümölcsöt teremvén minden jócselekedetekkel, növekedvén az Isten ismeretében, 11. Erősödjete meg minden erővel, az ő dicsőségének hatalma szerint minden állhatatosságra és bosszútűrésre örömmel.*

Elemzés

A közbenjáró imádság (9–11) szoros kapcsolatban áll az előző szakasszal, a hálaadással (3–8). A 12. versben újra hálaadás következik. Formai szempontból ez egy kiazmusnak felel meg. Jelen igerészre az ismétlések és szinonimák halmozása jellemző (*imádkozunk és kérjük, bölcsesség és belátás* – 9.), *gyümölcsöt teremvén, növekedvén* (10.), *állhatatosságra és bosszútűrésre* (11.). A mondat fő állítmányát az *imádkozni* ige képezi, melyet egy célhatározói mellékmondat követ (ὕψα-mondat), ez magában foglalja a közbenjáró

³⁶ Schweizer, Ed.: *i. m.* 38.; Pokorny, Petr: *i. m.* 36.; Wilson, R. Mcl.: *i. m.* 97.

³⁷ Lohse, Ed.: *i. m.* 55.

imádság tartalmát: πληρωθήτε – hogy *beteljetekek*. Ezt egy célhatározói mellékmondat követi (περιπατήσαι – *hogyan járjatok*), melyhez három melléknévi igenév kapcsolódik (*gyümölcsöt teremvén, növekedvén, erősödvén*). Az apostol tehát azt kéri a felemeltetett Úrtól, hogy a gyülekezetet juttassa el Isten akaratának teljes ismeretére, hogy engedelmes életvitelük által Isten nevének dicsőségét növeljék.

Magyarázat

9. vers.

A hálaadás és a közbenjáró imádság összekapcsolása liturgikus elemre utal.³⁸ A bevezető *ezért* – Δια τοῦτο – azokra a hírekre vonatkozik, amelyeket az apostol az olvasók hitéletéről és szeretetszolgálatáról munkatársától hallott. Ez a híradás a keresztyén gyülekezet növekedését igazolta. Pál apostol azért könyörög, hogy a kolossébeli tanítványok tovább gyarapodjanak, ismerjék meg tökéletesen Isten akaratát és üdvtervét. Pál és Timóteus újra és újra az Egyház Ura elé viszi kérésüket. A „szíjmentelen imádkozunk” fordulat arra a személyes elkötelezésre utal, mellyel a levél írói szívükön viselik a kis-ázsiai keresztyének épülését. Ugyanakkor arra a bizodalomra is vonatkozik, hogy Isten meghallgatja kérésüket (Mk 11,24).

A *betelni* ige (πληρωθήτε) szenvedő formája jelzi, hogy itt olyan Isten ismeretről van szó, melyet az Atya Lelke által ajándékozik a hívő embernek. Erre utal a πνευματική – *lelki* melléknév. Az apostol tanítása szerint Isten titkainak ismeretére nem filozófiai szemlélődés által jutunk el, hanem az imádság útján. A mennyei Atya azok előtt tárja fel akaratát, akik ezt kérik tőle, és nem azoknak, akik bölcséleti úton kutatják mélységeit.³⁹ Ez a megismerési mód az ószövetségi és zsidó bölcséletre jellemző, mely nem a tények megállapítására törekszik, hanem az Úr parancsainak meglátására, melyek engedelmisséget követelnek a szövetséges néptől.⁴⁰ Különösen a holt-tengeri közösség hangsúlyozza, hogy Isten feltárja a rejtett dolgokat és kijelenti az ő titkait (1QpHab XI,1; 1QS V,11; 1QH IV,27). Az őskeresztyén gyülekezet hasonlóképpen gondolkozott Isten titkainak megismeréséről: az Úr a bölcsességgel és belátással (σοφία καὶ συνέσει) ajándékozza meg a tanítványokat. A hívő ember számára a Lélek jelenti ki Isten végzéseit, azzal a céllal, hogy elvezesse az új életre. Kálvin szerint itt nem csupán egy elméleti ismeret megszerzéséről, hanem az egész ember átférférfálásáról van szó.⁴¹ Isten kegyelmi akaratának a megismerése nem öncélú szándékkal, hanem parainetikus céllal történik.⁴²

A *bölcsesség és belátás* fogalom párral sokszor találkozunk mind az ószövetségi hagyományban, mind a görög-római bölcséleti irodalomban.⁴³ Aristoteles azt tanítja, hogy a *bölcsesség* az ismeret tökéletes formája (*Nikomachosi Etika* VI, 11). Ezzel szemben a *belátás* az értelemnek van alárendelve. A sztoikus tanítás szerint a bölcsesség mind az isteni, mind az emberi dolgok megismerésére törekszik. E megismerés folyamán a bölcsesség a világmindenség összefüggéseit keresi. A Kolossé levél ószövetségi

³⁸ Pokorny, Petr: *i. m.* 37.

³⁹ Luz, U.: *i. m.* 197.

⁴⁰ Schweizer, Ed.: *i. m.* 41.; Ed. Lohse: *i. m.* 57

⁴¹ Calvin, Joh.: *Auslegung der Heiligen Schrift. Die kleinen Paulinischen Briefen*. Neukirchen–Vluyn 1963, 331 (3,10 magyarázata rendjén).

⁴² Lohse, Ed.: *i. m.* 58.; idézi: Schubert: *Pauline Thanksgiving*, 89. munkáját, mely szerint: „Minden páli hálaadás kimondott vagy rejtett módon parainetikus szerepet tölt be.”

⁴³ Vö. Lightfoot; idézi: Lohse, Ed.: *i. m.* 58.

értelemben használja a két kifejezést: mind a σοφία, mind a σύνεσις az isteni akarat megismerésére szolgál (2,2: *és eljussanak a teljes bizonyossághoz vezető ismeret egész gazdagságára, az Isten titkainak, Krisztusnak ismeretére*).

A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy a Kolossé levél különös fontosságot tulajdonít az ismeretnek, mint a hit egyik alkotó elemének.

10. vers.

Míg az előző vers az Isten-ismeret tartalmi meghatározását nyújtotta, a jelen vers ennek gyakorlati célját fogalmazza meg: *hogy az Úrhoz méltón járjatok, teljes tetszésére*. Az isteni titkok megismerése tehát az új élet feltételét képezi, de egyben alapját is.⁴⁴ Hasonló meghatározással a Filippi levélben is találkozunk: *hogy megítélhessétek, mi a helyes, hogy tisztákt és kifogástalanok legyetek a Krisztus napjára*. (Fil 1,10) Az Úr – Κύριος – messiás-jelző gyakran fordul elő a Kolossé levél erkölcsi intelmeiben (3,18.20.23–23). A messiás-cím által a levélíró azt fejezi ki, hogy a keresztyének életmódját a felemeltetett Úr határozza meg⁴⁵ (Kol 2,6; Róm 14,8). Pál leveleiben hasonló felszólítással találkozunk: *intüink és buzdítunk titeket: éljétek az Istenhez méltó módon* (1Thessz 2,12). A hívő embernek Isten szentségéhez kell mérnie magát (3Móz 19,2; Mt 5,48; 1Pt 1,16), mindig Isten tetszését kell keresnie (1Thessz 4,1; Róm 8,8, 1Kor 7,32; 2Kor 5,9). Figyelemre méltó, hogy Isten nemcsak megajándékozza az embert akaratának ismeretével megmutatván neki a helyes utat, de egyben ő az, aki mértékévé válik az új életnek.⁴⁶ Pál a Galata levélben a *Lélek* szerint való járásra buzdít (Gal 5,16), itt viszont az Úr tetszése szerinti életre. Ez a gondolat megegyezik a korabeli zsidó teológia felfogásával. A holt-tengeri közösség vallotta, hogy a gyülekezet életvitelét emberi fórum nem ítélni meg. A világoosság fiainak ezért csak Isten tetszését kellett keresniük (1QS IX. 13). A hellenista zsidóság ugyanúgy azt tanította, hogy az embernek mindig Isten tetszésére kell törekednie (*Philo de spec. leg.* I,317).

A jární – περιπατεῖν – ige az ószövetségi a קלל-hoz hasonlóan az életmódot, életvitelt, magatartást fejezi ki (Kol 2,6–7; 4,5). A keresztyén ember élete nem egy mozdulatlan állapotot jelent, hanem dinamikus előrehaladást az engedelmesség útján. Az engedelmisséget maga az Úr követeli, aki nemcsak feltárja a tanítványok számára akaratát, hanem el is indítja őket az új élet útján. A keresztyéneknek ezen az úton kell járniuk, mert ez az Istennek tetsző élet.⁴⁷ A *πᾶσαν ἀρεσκείαν* kifejezés első tagja (*minden, összes*) arra utal, hogy az engedelmisséget a hívő embernek az élet minden területén kell gyakorolnia. Minden élethelyzetben azt kell keresnie, hogy miképpen kedveskedjék Istennek (1Kor 7,32). Mít jelent ez közelebről?

Az új élet konkrét leírását a következő melléknévi mondatok nyújtják: *minden jócselekedetekkel gyümölcsöt termévn, növekedvén az Isten ismeretében* (10b). *A minden jócselekedetekkel* kifejezéssel a második Korinthusi levélben találkozunk: *Az Istennek hatalma van arra, hogy minden kegyelmét kiárássza reátok... és bőségetek legyen minden jó cselekedetre* (2Kor 9,8). Pál szóhasználata szerint a *cselekedet* – ἔργον – névszó mindig magában foglalja a hívő ember egész életét.⁴⁸ Például a Galata levélben Pál azt tanítja, hogy a Jézus Krisztusban megváltott ember hite nem merül ki a tétlenségben, hanem a szeretet által mun-

⁴⁴ Pokorny, Petr: *i. m.* 40.

⁴⁵ Luz, U.: *i. m.* 197.

⁴⁶ Schweizer, Ed.: *i. m.* 41.

⁴⁷ Vö. Geréb Zsolt: *A Thesszalonikabeliekhez írott levelek magyarázata*, 65.

⁴⁸ Vö. Schweizer, Ed.: *i. m.* 41.

kalkodik (Gal 5,6). Erkölcsi intelmeiben erre buzdítja a galáciabelieket: *azért amíg időnk van, tegyünk jót mindenkivel, leginkább pedig azokkal, akik testvéreink a hitben* (Gal 6,10; vö. 1Thessz 1,3). A Római levélben pedig arra figyelmeztet, hogy nemcsak a polgári hatóság kéri számon a jócselekedeteket (Róm 13,3), hanem Isten is, aki az ítélet napján mindenkinek a cselekedetek szerint fog megfizetni (Róm 2,6). Ez az állítás azonban nem jelenti azt, hogy a jócselekedeteknek üdvösségszerző ereje volna. Az apostol a következő részben azt hangsúlyozza: *hit által igazul meg az ember, a törvény cselekedetei nélkül* (Róm 3,28). A pásztori levelekben is gyakran fordul elő jócselekedetekre való buzdítás, mivel azok az ember hitére mutatnak (1Tim 5,10; 2Tim 2,21; 3,17; Tit 1,16; 3,1). Érdekes módon a mi levelünkben az apostol nem foglalkozik a hit és a cselekedetek kérdésével, csupán arra figyelmeztet, hogy a gyülekezet növekedését a jócselekedetek gyümölcseről lehet felismerni. Az olvasók, míg ellenségei voltak az élő Istennek, gonosz cselekedeteik hirdették pogány mivoltukat (Kol 1,21). Miután azonban eljutottak a hitre, mindent az Úr Jézus nevében kell hogy cselekedjenek (Kol 3, 17).

A *gyümölcstermés* és a *növekedés* képével már a 6. versben találkozunk, ahol az evangéliumhirdetésnek jótékony hatásáról volt szó. Az apostol a közbenjáró imádság rendjén újra a termékeny, engedelmes életre buzdít, amely az Isten-ismeret látható következménye. A írásmagyarázók felvetik a kérdést: vajon itt a belső lelki növekedésre gondol-e, vagy a külső gyarapodásra, mint a missziói tevékenység következményére?⁴⁹ Mivel a szövegben nem találunk pontos utalást erre nézve, csak azt mondhatjuk, hogy a belső és a külső növekedést nem lehet elválasztani egymástól, hiszen a kettő mindig együtt jár (Kol 3,12–17).⁵⁰

11. vers.

A növekedés nem egyszeri cselekvést, hanem egy folyamatot jelent. Mivel a hívó ember saját képessége alapján nem tud eleget tenni ennek a buzdításnak, újra és újra merítenie kell Isten erejéből, az ő dicsőségének hatalmából. A közbenjáró imádság szövege jól érzékelteti, hogy az egyház milyen szoros kapcsolatban áll Isten hatalmával a hit által.⁵¹ Pál ezért kéri imádságában: *Erősödjetek meg minden erővel, az ő dicsőségének hatalma szerint minden állhatatosságra és hosszútúrra örömmel*. Az azonos értékű szavak halmozása által (minden erő, hatalom, dicsőség) az író arra törekszik, hogy rámutasson Isten hatalmának teljességére, mely felülmúlja az emberi nyelv kifejezőképességét.⁵² Az ún. pleonazmusok segítségével tehát azt kívánja érzékeltetni, hogy Isten ereje felfoghatatlan az emberi elme számára.

Apostoli munkássága idején Pál megtapasztalta, hogy Isten ereje képessé tudja tenni őt a legnagyobb feladatok betöltésére (1Kor 1,18; 2Kor 13,4; Fil 4,13). De legjobban Krisztus élete szemlélteti előttünk Isten végtelen hatalmát (1Kor 6,14; Ef 1,20). Pál életében különösen a misszió végzése rendjén vált nyilvánvalóvá a mennyei erő nagysága (Róm 1,16; 15,19; 2Kor 4,7; 1Thessz 1,5). A levélíró most azt kéri az egyház urától, hogy az általa megtapasztalt *erővel* (δύναμις) *erősítse meg* (δυναμώω) a kolossébeli gyülekezet minden tagját (Kol 1,29).

⁴⁹ Calvin, Joh.: *Die kleinen paulinischen Briefen*. Neukirchen 1963, 298.

⁵⁰ Schweizer, Ed.: *i. m.* 41.

⁵¹ Pokorny, Petr: *i. m.* 40.

⁵² Schweizer, Ed.: *i. m.* 42.

A δύναμις szó ebben a szövegekörnyezetben mindazokat a szellemi, lelki erőforrásokat jelenti, melyek szükségesek a keresztyén életfolytatáshoz.⁵³ Meglepő módon az isteni erők adománya nem hősies tettekre készíti őket, hanem az állhatatosság és a bosszútűrés gyakorlására. Ezek olyan erények, melyek a keresztyén életforma sajátjai. A ὑπομονή kifejezés kitartást, tűrőképességet, állhatatosságot, rendületlenséget jelent a megpróbáltatások, üldözések és a kísértések idején.⁵⁴ Mivel ezt az erényt csak Isten ajándékozhatja, Pál apostol a Római levélben (15,5) az állhatatosság Istenének nevezi az egyház Urát (ὁ Θεὸς τῆς ὑπομονῆς). A μακροθυμία szó pedig béketűrést jelent, olyan türelmes lelkületet, amely nem gondol a bosszúállásra.⁵⁵ A magyarázat rendjén felvetődik a kérdés: milyen élethelyzet kívánta meg a szilárd helytállást, keresztyén reménységben való rendíthetetlen kitartást? Vajon a keresztyéneket ért szenvedések, üldözések sarkallták a gyülekezetet az erkölcsi megerősödéssé, kitartásra, vagy a végső időkre néző reménységük? E kérdésre nem tudunk pontos feleletet adni. Feltételezhető, hogy mindkét motiváció ott lebegett a kolossébeli olvasók szeme előtt, amint ez az 5. és a 23. versből kitűnik. Fontos emlékeztetni arra, hogy a keresztyén gyülekezetek az első évszázadokban kisebbségi csoportot alkottak, és állandóan ki voltak téve az ellenségeskedésnek, az üldöztetésnek a többségi hatalom részéről, valamint annak a kísértésnek, hogy alkalmazkodjanak szomszédjaik pogány életstílusához. Ebben a helyzetben valóban szükségük volt az állhatatosságra, a hosszútűrésre.⁵⁶ Különösen az állhatatosság az a jellemvonás, amely rendszeresen jelenik meg az Újszövetség leveleiben. A keresztyének életére azonban soha nem volt jellemző a magabiztosság, hiszen az Istentől kapott erő nem úgy hatott, mint valami talizmán, amely megvédte őket a szerencsétlenségektől, hanem oly módon, hogy a Lélektől kapott hatalom képessé tette őket a rendületlen helytállásra a próbák között.⁵⁷ Fontos, hogy ezen erényeket nem szenttelen módon, hanem örömmel (μετὰ χαρᾶς) gyakorolták. A keresztyén magatartás e két vonását, az állhatatosságot és a hosszútűrést éppen ez az örvendő lelkület különböztette meg az sztoikusok által szorgalmazott autarkiától (αὐτάρκεια), az önmagával való megelégedéstől, illetve az epikureusok által elvárt ataraxiától (ἄταραξια) szenvedélymentességtől.⁵⁸ Lehet-e örvendezni a megpróbáltatások idején, hiszen az öröm és a szenvedés általában kizárják egymást? E kérdés megválaszolása rendjén Kálvin János⁵⁹ Ézsaiás könyvére utal, melyben ezt olvassuk: *csendességben és bizalomban van erőtlök* (30,15).⁶⁰ Az öröm és a szenvedés paradox módon akkor párosulhat egymással, ha Isten dicsőségének a fényugara világítja meg a hívő ember életét.⁶¹ Az első thesszalonikai gyülekezet tagjai ugyanúgy örvendeztek a szorongatások között.⁶² Ezzel az örömmel fogadták be az evangéliumot, melyet az apostol hirdetett közöttük

⁵³ Wilson, R. McL.: *i. m.* 107.

⁵⁴ ὑπομονή címszó. In: *TWNT* IV. 589–593 (Hauck, Fr.).

⁵⁵ μακροθυμία címszó. In: *TWNT* IV. 377–393 (Horst).

⁵⁶ Wilson, R. McL.: *i. m.* 108.

⁵⁷ Noël, Aletti Jean: *Saint Paul. Épître aux Colossiens: Introduction, traduction et commentaire*. Etudes Biblique, nouvelle série, 20. Paris, Gabalda 1993, 76.

⁵⁸ Wilson, R. McL.: *i. m.* 109.

⁵⁹ Calvin, Joh.: *Auslegung der Heiligen Schrift. Die kleinen paulinischen Briefe*. Bd. 17. Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn 1963, 290.

⁶⁰ Kecskeméthy István fordítása. CE Koinónia Kiadó. Erdélyi Református Egyházkerület. Kolozsvár 2002.

⁶¹ Schweizer, Ed.: *i. m.* 43.

⁶² Geréb Zsolt: *i. m.* 30

(1Thessz 1,6). Pál tanítása szerint mind az öröm (χαρά), mind a hosszútűrés (μακροθυμία) a Szent Lélek gyümölcsei közé tartozik (Gal 5,22).

The Interpretation of The Epistle to the Colossians 1,1–11

These verses form the introduction to the Epistle containing the heading, the address, the greeting (vs. 1–2), the thanksgiving (vs. 3–8), and the prayer of intercession (vs. 9–11.). The present essay belonging to the genre of Bible interpretation is going to be the first part of a commentary on this book. The reason for my having started elaborating it is that in the last thirty years no scientific interpretation on the book was published in Hungarian. This is why there is a need to sum up the results of research published in theological literature. As the authorship of the book is concerned, we assume the point of view that the epistle had been written by Timothy at Paul's request and under his guidance. Accordingly the epistle took its origin in the last period of the apostle's life, possibly during the Roman captivity. This is the explanation of the fact that both in form and theological point of view it is close to Paul's other epistles. The interpretation follows the classical scheme of division: translation, analysis of form and exegetical commentary. As methodology is concerned the interpretation blends the historical-critical and the theological approach. The aim of the author is to point to the historical and congregational situation in which the epistle took its origin and to reveal those thoughts and ideas that were formulated about the life and faith of the christian church. As the Epistle to the Colossians sprang up in a certain given context as the history of religion is concerned, it is necessary to show the way in which the author of the epistle reflects upon the religious-philosophical influences, stressing the specific character of Christian teaching.